

**Eesti
Õpilasesinduste
Liit**

Vene keelt emakeelena kõnelevate õpilaste integreerimine Eesti haridussüsteemi

Mai 2024

Sisukord

Eelsõna	3
Üldise keskkonna mõjutamine ehk hoiakute muutmine ühiskonnas	3
Õppekeskkonna parendamine koolides	4
Venekeelsete koolide järelevalve suurendamine ja läbipaistvuse tagamine	5
Koolidemokraatia suurendamine, kaasarääkimise võimaluste tõstmine	5
Õppetaseme ühtlustamine ja võrdsete võimaluste tagamine eesti keele taseme tõstmise läbi	6
Õpetajate taseme tõstmine	7
Õppematerjalide ja õpetamisviiside kaasajastamine	8
Eestikeelsele õppele üleminek	9
Eesti keele praktilise õppimise toetamine - keelekümblus	9
Õpilaste vaimse tervise hoidmine ülemineku ajal	10

Eelsõna

Vene keelt emakeelena kõnelevate õpilaste integreerimine Eesti haridussüsteemi on äärmiselt aktuaalne ja laia kõlapinda tekitav ühiskondlik probleem, mille osas ei ole senini näha piisavaid positiivseid muutusi. Tänapäevane haridussüsteem ei ole piisavalt õppureid Eesti ühiskonda integreeriv, õppijaid kaasahaarav ja läbimõeldud pakkumaks kaasaegset kvaliteetset haridust. EÕEL soovib seetõttu anda õppijate esindajana omapoolse panuse ning esitada enda nägemuse sellest, mismoodi tuleb õpilaste hinnangul ilmnunud probleemkohti lahendada ja tagada nende hea eesti keele oskus, mis on eduka integratsiooni alus.

Üldise keskkonna mõjutamine ehk hoiakute muutmine ühiskonnas

Eestis on ühiskondlik hoiak venekeelsesesse elanikkonda eestikeelse elanikkonna poolt pigem tõrjuv, kohati ka diskrimineeriv. Avalikus ruumis, meedias kui ka igapäevasuhtluses on levinud vihakõne ja radikaalsed hoiakud (võõraviha), samuti generatsioonide lõhest tulenev marurahvuslus ja negatiivsed hoiakud. Vene kogukond elab eraldi keele- ja informatsioonilises, eestikeelne info ei jõua alati nendeni, info võib olla moondunud või lausa vale.

See kõik mõjutab üldise foonina ka õppureid: vene noored tunnevad ennast kõrvalejäetuna, tõrjutuna, ollakse eraldatud keeleruumis ja/või infoväljas. Seda võimendab meedia peamiselt negatiivse alatooniga käsitus vene kogukonda puudutavatel teemadel - räägitakse pigem halbadest näidetest, mis mõjub suruvalt, kuna tegemist ei ole neutraalse käsitlusega. See omakorda tekitab vastakaid tundeid, levib negatiivne diskussioon.

Hetkel käsitletakse ühiskonnaõpetuse tunnis integratsiooniteemat liiga lühildaselt, ei räägita Eesti kontekstis sellest, see omakorda eeldab õpetajalt neutraalsust.

Lahendused:

- Negatiivsele käsitlusele vastukaaluks tuleb meedias käsitleda ka positiivseid näiteid, head praktikat.
- Infoväli peab olema kõigile elanikele ühetaoline ning moonutamata - eriline vastutus on meediaväljaannetel, aga ka keskselt riikliku teabe levitajatel.
- Riiklikult ja kohaliku omavalitsuse tasandil luua tõhusad integratsiooniprogrammid, mis lähendavad Eesti erinevaid kogukondi.
- Rohkem arutelusid ühiskonnaõpetusetunni raames integratsiooni teemal mõlema keelegrupi puhul. Vajadusel muuta ühiskonnaõpetuse ainekava. Täiendada õppematerjale selliselt, et lisanduks ka integratsiooni käsitus Eesti konteksti näitel.

Õppekeskkonna parendamine koolides

Vene õppekeelega koolide õpilased tahavad eesti keelt õppida, ent gümnaasiumis kasutusel olev 60/40 õppeviis, koolide juhtkondade ja õpetajate hoiakud, õpetamise tase ning vananenud õppematerjalid mõjutavad õpimotivatsiooni eesti keele õppeks. Olemasolev õppesüsteem ei toeta efektiivset ja motiveerivat õppimist, kuna loodud ei ole vajalikku keskkonda. Probleem on ka selles, kuidas lähenetakse õppimisele - praktika ja reaalse eluga kokkupuute vähesus; õpetamise viisid ning oskused, mida õpilane omandab, on nõrgad, mis omakorda vähendab õppuri motivatsiooni.

Õpilane veedab suure osa oma ajast koolis ning sealne õhkkond mõjutab teda kõikvõimalikel viisidel. Hea keeleõppe tagamisel ning üldiselt hea haridustaseme saavutamisel on väga suur roll ka koolis toimuval, olgu selleks siis üldine õpikeskkond, koolijuhtimine, õpetajate tase või kasutatavad õpetamisviisid ja õppematerjalid. EÕEL leiab, et vene õppekeelega noorte paremaks Eesti ühiskonda integreerimiseks on vajalik tegeleda kõigi eelpool nimetatud aspektidega.

Venekeelsete koolide järelevalve suurendamine ja läbipaistvuse tagamine

Vene õppekeelega koolide haridustase on liiga kõikuv ning puudub piisav kontroll ja ülevaade sellest, mis koolides täpselt toimub. Läbipaistmatus on suur, kuna kontroll puudub või on ebapiisav. Seetõttu on koolijuhtidel mugav töötada nii nagu on harjunud, kuna kontrolli ei ole piisavalt (suhteliselt suur autonoomia). Sellest tulenevalt ei toimu ka uuendusi; samuti on nii õpetajad kui juhtkond pigem vanema generatsiooni esindajad, mistõttu pole nad ka muutustele väga altid.

Lahendused:

- Vajalik on tekitada vene õppekeelega koolidele tõhus ja sisukas järelevalve. Vajadusel tuleb teha korrekture juhtkondades.

Koolidemokraatia suurendamine, kaasärääkimise võimaluste tõstmine

Koolikeskkonnas on vene õppekeelega noored rohkem väljajäetumad oma õpikeskkonna kujundamisel, kuna kaasatus (koolidemokraatia) on koolis kesine. Vajalik info ühiskonna, aga ka hariduse ning koolieluga seonduva kohta ei jõua piisavalt hästi venekeelsete õppuriteni. Siinjuures on probleeme nii EÕELi enda poolse info levitamise ja ka laiemalt meedias ning riiklikult levitatud info osas (nt õppekorralduse, õpilaste õiguste jmt teemal). Info jõuab tihtipeale kohale kooli juhtkonna poolt filtreerituna, mis asetab venekeelse õppekeelega koolide õpilased ebavõrdsesse positsiooni võrreldes eestikeelsete õppuritega ning juhtkonna võim infoga õpilasi mõjutada on väga suur.

Lahendused:

- Vene õppekeelega koolides tuleb populariseerida koolidemokraatiat, sh arendada ja võimendada õpilasesindusi.
- Koolides tuleb luua positiivne õpikeskkond, mis hõlmab turvalisust, korda, soojust ja hoolimist.

Õppetaseme ühtlustamine ja võrdsete võimaluste tagamine eesti keele taseme tõstmise läbi

Venekeelsete noorte teadmiste mahajäämus samaealiste eestikeelsete õppuritega võrreldes on liiga suur, mis asetab nad ebavõrdsemasse positsiooni edasiste õpinguvõimaluste ja töötamise puhul. Probleeme on ka vaeleusaamade tekkimisega ning teadmiste lõhega eesti ja venekeelsete koolide õppe sisust tulenevalt (nt ajaloo käsitlemine). Üks suurematest murekohtadest seisneb sellest, et tegelikult ei ole teada, kui suur see erinevus sisuliselt on, kuna seda on ebapiisavalt uuritud.

60/40 süsteem ei tööta piisavalt hästi: õpilased peavad esmalt õppima selgeks eesti keele, alles seejärel saavad keskenduda tunni sisusse. Vene õppekeele koolide noored tunnetavad ise, et nende keeletase ja arusaamine ainest eesti keeles on pigem halb.

Keelekümbel on hetkel vähelevinud, kuigi tegemist on kõige tõhusama viisiga eesti keele õppimiseks. Nendes koolides, kus seda aga rakendatakse, see töötab. Vanemate soov ja õpilaste valmisolek õppida juba varases vanuses (lasteaias, põhikoolis) eesti keeles on oluliselt suurem, kui tänane reaalsus seda võimaldab ja milleks koolid valmis on.

Lahendused:

- Suurendada rõhku keelekümbelusele ja integratsiooniprojektidele (lõimitud aine- ja keeleõpe (LAK-õpe), eesti keele ringid ja mitmesugused tugitegevused (ühisprojektid eestikeelsete koolidega, ekskursioonid, keelelaagrid, keelekohvikud, õpilasvahetus, e-õppevahendite laialdasem kasutamine jms)). Võimalusel tuleks eelistada seda, et eesti, vene jt rahvustest lapsed õpiksid koos. See on oluline nii keeleõppe seisukohast kui ka suhteid, sallivust ja avatust, tulevase võrgustikke ja sotsiaalset kapitali ning laiemalt ühiskonna lõimumist silmas pidades.
- Koolide juhtkonnad peavad senisest enam algatama projekte ning leidma eesti õppekeele koolidega koostöövõimalusi (nt ühistegevus, õpilasvahetus jne).
- Parandada kooli ja kodu vahelist koostööd, mille üheks osaks on teavitustöö tegemine riigikeele õppimise motiveerimiseks.
- Tagada eesti keele lisatunnid vabatahtlikkuse alusel õpilastele tasuta vältimaks olukorda, kus õpilane on parema keeletaseme saamiseks sunnitud leidma eraõpetaja.

- Riiklikult toetada senisest suuremas mahus koolivälisest huvitegevust. Koolide juhtkonnad peavad senisest enam tegelema õpilaste huvitegevuse ja tunnivälise tegevuse mitmekesistamisega, eelistatult selliselt, et kasutada saab eesti keelt.
- Tagada õpetajatele konkurentsivõimeline palk.
- Analüüsida õppekava ning teha vajalikke muudatusi.
- Alustada riigikeele õppega varem ning suuremas mahus, vajadusel alustada riigikeele õppimist juba 1. klassist.
- Pikas perspektiivis ja aegamisi kaotada venekeelse õppega koolid ja lasteaiad.

Õpetajate taseme tõstmine

Vene õppekeelega koolides on nende kompetentsete õpetajate defitsiit, kes valdavad nii eesti kui vene keelt ja annavad oma ainet väga hästi. Õpetajad, kes on olemas, ei pruugi olla piisavalt võimekad, keelebarjäär võib osutada aine edukal õpetamisel samuti takistuseks - kui õpetaja ise ei suuda eesti keeles ainet seletada ning õpilastel on niigi raske aru saada, minnakse nõ kergema vastupanu teed ja jätkatakse vene keeles õppides.

Eesti keele õpetajad ja aineõpetajad ei tee omavahel piisavalt koostööd või on see väga juhusliku iseloomuga ning süsteemitu, tihti sõltub koostöö isiklikest suhetest. Samuti puudub neil ettekujutus, kuidas see võiks tegelikult välja näha. Koolijuhid ei tegele piisavalt keele- ja aineõpetajate regulaarse koostöö koordineerimise ja kontrollimisega. Õpilaste toetamist teise keelse õppe juures oleks vaja koolis ühiselt kavandada, leppides kokku eri koolitöötajate täpsemad rollid, eesmärgid ja tegevused selle juures.

Lahendused:

- Koordineerida koolisiselt eesti keele õpetajate ja aineõpetajate regulaarset koostööd.
- Luua koolitöötajate vahel meeskonnatunne ja meeskonnana toetada eestikeelset aineõpet. Vajadusel moodustada koolisiselt töörühm eesti keeles õpetavatest õpetajatest, eesti keele kui teise keele õpetajatest, juhtkonna esindajast ja tugipersonalist ning koostada töörühma koostööstrateegia.
- Toetada õpetajate positiivset hoiakut õpilastesse - muuta normaalsuseks eeldus, et kõik lapsed on võimelised õppima, sõltumata nende sotsiaalmajanduslikust taustast jm teguritest.

- Luua ja aktiivselt ning laialdaselt kasutusele võtta spetsiaalsed koolitusprogrammid just vene õppekeelega koolide õpetajatele, et nad suudaksid teatud tasemel õpetada. Eriti vajalik on tagada väga hea eesti keele oskus aineõpetajatele. Tagada, et aineõpetajate keeleoskus vastab C1 tasemele.
- Analüüsida, kas Eesti kontekstis oleks mõistlik võtta kasutusele õpetajate rotatsioon erinevates koolides (nn lemon dance).

Õppematerjalide ja õpetamisviiside kaasajastamine

Vene õppekeelega koolide eestikeelsed õppematerjalid on tihtipeale vananenud, ebapraktilise ja mittevajaliku sisuga ning õppijale raskesti arusaadavad. Samas, ilma olemasoleva materjalita poleks õppes üldse millelegi tugineda. Õpetamisviisid on liiga õpikukesksed ja väheinteraktiivsed. Hetkel jääb puudu piisavalt kommunikatiivsest keeleõppes, mille käigus areneks suhtluskeel ja vähem tähelepanu pööratakse grammatikale.

Lahendus:

- Eestikeelsed õppematerjalid tuleb kaasajastada. Võimalusel võtta laialdaselt kasutusele uusi digiõppemeetodeid, kasutada erinevaid keeleõppe rakendusi.
- Senisest enam tuleb rakendada erilaadseid õppeviise nagu näiteks esitluste tegemine, grupitööd, erinevate mängude mängimine (nt lauamängud eesti keeles), töölehtede kasutamine, filmide näitamine, mis aitab kaasa suhtluskeele arenemisele.
- Kasutada senisest rohkem keele praktiseerimist (keelekohvikud, õpilasvahetused jne) ning vähem nõ kuiva trenni.

Eestikeelsele õppele üleminek

Eestikeelsele õppele üleminek on kasulik nii vene emakeelega õpilastele kui ka Eesti haridussüsteemile tervikuna. Üleminek annab vene keeles õppivatele õpilastele paremad võimalused edasiõppimiseks ning õpingute järgselt töökoha leidmisel. Õppekeele muutus ei ole vene emakeelega õpilastele lihtne ning seepärast on ülimalt oluline neid sel perioodil toetada. Ühegi õpilase kooliharidus ei tohi eestikeelsele õppele ülemineku pärast kannatada saada. Lisaks tavalisele õppetööle peavad vene emakeelega õpilased koolis suurt rõhku panema eesti keele õppimisele. See võib tähendada aga mahajäämist eakaaslastest.

Eesti keele praktilise õppimise toetamine - keelekümblus

Keelt on alati lihtsam õppida seda praktiseerides kui vaid teooriat tuupides. Seepärast on vaja luua erinevaid keelekümbluse projekte, kus noored saaksid õpitavat keelt ka praktikas rakendada. Toome ka mõned näited:

- Keelekohvikute, laagrite või muud ürituste korraldamine, kus on võimalik vene emakeelega õpilastel suhelda eesti emakeelega õpilastega ja vastupidi. Siinjuures on oluline mainida, et üritused peavad olema korraldatud nii, et ürituse vältel ei tekiks grupistumist, kus eesti emakeelega ja vene emakeelega noored kogunevad erinevatesse gruppidesse ja hakkavad mugavusest rääkima oma emakeeles.
- Luua koolis keeleõppe tunde lisaks, mis aitavad vene õppekeelega õpilastel ka kohustuslike ainetundide väliselt eesti keelt õppida. Keeleõppe tunnid peaksid olema korraldatud nii, et need õpilasi ei diskrimineeriks ega eraldaks neist õpilastest, kes tunde ei vaja. Kusjuures gümnaasiumis peaksid õpilased keeleõppe rühmas osalemise eest saama ka valikainepunkte.
- Toetada vene õppekeelega õpilaste osalemist õpilasesinduse või noortekogu töös, kus õpilane saab praktiseerida eesti keelt ning rääkida kaasa ennast puudutavate

otsuste tegemises. Õpilasesinduse või noortekogu töös osalemine motiveerib noort õppima eesti keelt ning on kasulik mitteformaalse õppe omandamise viis.

- Koolikeskkonnas eesti keeles suhtluse soodustamine. Keeleõppe muudab keerulisemaks see, kui klassiruumis toimub õppetöö eesti keeles, kuid õpilane suhtleb koolis sõpradega oma emakeeles. See vähendab võimalusi, kus õpilane saab eesti keelt praktiseerida ning soodustab ka grupistumist, ehk eesti emakeelega õpilased suhtlevad omavahel ning vene emakeelega omavahel. Oluline on, et õpilastel ei keelataks oma emakeeles rääkimist. Pigem on oluline luua vahetundides võimalusi, kus eesti ja vene emakeelega õpilased peavad omavahel suhtlema. Selleks võib võimaluse korral olla erinevate meeskonnamängude läbiviimine.
- Võimaldada vene emakeelega õpilastele vajaduspõhine järeleaitamistund vene keeles..

Õpilaste vaimse tervise hoidmine ülemineku ajal

Üleminek võib vene emakeelega õpilastele mõjuda kurnavalt. Keeletaseme erinevus õpilaste vahel võib kaasa tuua ka koolikiusu. On oluline, et ülemineku ajal keskendutakse rohkelt õpilaste vaimsele tervisele. Järgnevalt on kirjeldatud näiteid, kuidas üleminekust tingitud vaimse tervise probleeme on võimalik ennetada:

- Vene emakeelega õpilastel peab koolis olema kindel tugiisik, kellel on olemas vastav kvalifikatsioon või läbitud täiendavad kursused, kelle poole ta saab üleminekuiga seotud murede puhul pöörduda ning kes aitab tal muredele lahendusi leida.
- Koolis tuleb kasutada kiusuennetusmeetodeid ning vajadusel kiusamisjuhtudele reageerida. Antud dokumendi kontekstis on vaja jälgida, et vene emakeelega õpilasi ei kiusataks nende keeleoskuse või aktsendi pärast. Kaaslaste ees häbi tundmine

keeleoskuste tõttu ei mõju mitte ainult negatiivselt lapse vaimsele tervisele, vaid võtab ka õpilaselt julguse eesti keelt praktiseerida.

- Vene emakeelega õpilastega tuleks vajadusel korraldada esimestel aastatel peale üleminekut tavapärasest tihemini arenguvestlusi, et oleks võimalik järgida õpilase arengut ning tuvastada probleeme. Arenguvestluste korraldamine aitab ka õpilastel paremini ja informeeritumalt seada sihte keeleõppeks.
- Õpilastele tuleks seletada, miks tema koolis enam õpe vene keeles ei toimu ning miks see on ka temale endale kasulik. Ülemineku põhjused võivad paljude õpilaste jaoks olla segased või arusaamatud, seega üleminekust õpilastega rääkimine aitab neil paremini mõista selle tagamaid. Osaliselt tõstab see ka motivatsiooni eesti keelt õppida.